

NOVEMBRE 2014

9 €

73

AURIGA

REVISTA DE DIVULGACIÓ I DEBAT DEL MÓN CLÀSSIC

AURIGA

ICAC
Institut Català
d'Arqueologia Clàssica

COL·LEGI OFICIAL DE DOCTORS
I LICEJANTS EN FILOSOFIA I LLETRES
I EN CIÈNCIES DE CATALUNYA

Diputació
Barcelona

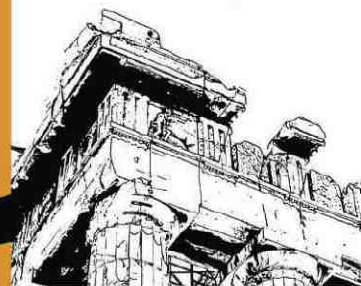
Museu d'Arqueologia
de Catalunya

Universitat de Barcelona
Departament de Filologia Grega

MUHBA MUSEU D'HISTÒRIA
DE BARCELONA

17, 18 i 19
D'OCTUBRE
2014

X
Fòrum
Auriga

Lloc:

Aula Magna, Universitat de Barcelona
(Gran Via de les Corts Catalanes, 585)
Museu d'Arqueologia de Catalunya
(Passeig de Santa Madrona, 39-41)
Museu d'Història de la Ciutat de Barcelona
(Visita a diferents indrets de la ciutat)

4. Presentació del X Fòrum Auriga
6. Jordi Rovira i Soriano. La memòria generosa i lliure.
Manuel Fuentes
7. La política territorial d'August: la fundació de Barcelona. *Isabel Rodà de Llanza*
10. Darreres troballes al jaciment d'Oxirrinc (any 2014)
Josep Padró
16. Inscripcions gregues d'Oxirrinc. Estat de la qüestió l'any 2014. *Concepció Piedrafità*
20. Institut Català d'Arqueologia Clàssica, estat de la qüestió 2014. *J. Gómez Pallarès i JM Palet Martínez*
22. Noves descobertes d'època romana a la ciutat de Barcelona. *Xavier Maese Fidalgo*
27. L'Agència Catalana del Patrimoni Cultural.
Joan Pluma i Vilanova
30. El Museu d'Arqueologia de Catalunya, un museu estès en el territori. *Josep Manuel Rueda Torres*
35. Centcelles, el nostre objectiu: un projecte educatiu de participació ciutadana. *Grup de treball projecte Centcelles, el nostre objectiu*
39. Conservació preventiva i restauració dels fons dels museus locals de la Xarxa de Museus Locals de la Diputació de Barcelona. *N. Avelilla et al.*
42. Connectar-nos al Barri Gòtic per viure la nostra història.
Joana Alarcón i Blanca Montobbio
44. *Hesperia*: un nou concepte de corpus epigràfic online.
Javier Velaza
46. El màster en cultures i llengües de l'antiguitat de la Universitat de Barcelona. *Ernest Marcos Hierro*
49. L'Aula Carles Riba. *Carles Garriga*
51. XIV Congrés d'Estudis Clàssics. *E. Borrell Vidal*
53. Entre l'arqueologia experimental i la divulgació del món clàssic. *Clara Forn*
56. *Arraona Romana*, un projecte de difusió de la cultura clàssica romana. *Francesc Sánchez Pérez*
58. De l'aula a la ciutat: l'experiència d'organitzar les Jornades *Barcino Colonia Romae*. *Ricard Llop Altés*
60. Els treballs de recerca digitals. *M. Capellà i Soler*
62. La *Mostra Eureka!* de treballs de recerca d'humanitats i ciències socials. *Joan Pedrola i Santamarta*
66. La recerca dels pobles ibers. Una aplicació pedagògica a Tarragona. *Margarida Genera i Monells*
70. Visita a la *Domus* de Sant Honorat i la Porta de Mar i les Termes Portuàries de Barcelona
71. Imatges del X Fòrum Auriga

El mes d'octubre vam celebrar el X Fòrum Auriga a Barcelona. Com cada any, els assistents érem professionals dels territoris de llengua catalana que treballem amb el món antic com a recurs principal. Ens hi dediquem des diversos aspectes i en el marc d'un món globalitzat on ens és fàcil accedir a la informació. I tanmateix any rere any ens reunim per explicar-nos els uns als altres què fem o què volem fer amb la parcel·la del passat que treballem. Bàsicament ens trobem per ampliar l'abast de la nostra feina amb una doble intenció: d'una banda, per tal que arribi a la resta de professionals amb qui compartim matèria primera –el món antic– i, d'altra banda, perquè la nostra activitat arribi al màxim de públic.

I així ho reflecteixen les comunicacions que s'hi van presentar, que trobareu en aquestes pàgines, i que podeu llegir, més enllà de l'àmbit acadèmic o professional, amb una dimensió social, que en el fons és la que destaca en tot el que es va presentar en el X Fòrum Auriga.

Una vegada escoltades o llegides totes les comunicacions, aquesta necessitat de divulgar i alhora preservar el món antic acaba essent el motor de la majoria de professionals, amb la qual cosa assumim l'herència del món antic com "bé social", amb la conseqüent responsabilitat ineludible dels professionals que ens hi dediquem de fer-lo arribar al màxim de públic, compromís que va quedar clar que els participants del X Fòrum Auriga teníem assumit.

Finalment, anunciar que el XI Fòrum Auriga el celebrarem els dies 21 i 22 de novembre de 2015 a Vilafranca del Penedès, en el marc dels actes de la Capital de la Cultura Catalana 2015.

Montserrat Tudela

AURIGA

Rda. Universitat, 7, 3r, 4a. 08007 Barcelona
Telèfon: 93 412 32 94. Fax: 93 412 68 71
E-Mail: auriga@ccc.cat
www.auriga.cat
[@RevistaAuriga](https://www.instagram.com/RevistaAuriga)

Dipòsit Legal : B-12032-91
ISSN Auriga paper: 1131-50087
ISSN Auriga digital: 2014-7856

Correcció: Lúcia Fernàndez
Disseny, assessor informàtic i webmaster:
Miquel Fernández i Barta

AURIGA és membre de l'Associació de Publicacions Periòdiques en Català (APPEC).

Fotografia de portada: Cartell X Fòrum Auriga

Editor: Xavier Tudela i Penya
Directora: Montserrat Tudela i Penya
Consell de Redacció: Ma. Jesús Espuña i Ferrer
Pere Izquierdo i Tugas
Francesca Mestre i Roca
Joan Pedrola i Santamarta
Xavier Yáñez i Such
Consell Assessor: Norbert Bilbeny i García
Joan Busqueta i Riu
Sebastià Giralt i Soler
Bàrbara Matas i Bellés
Carles Miralles i Solà
Mercè Otero i Vidal
Isabel Rodà de Llanza
Joan Sanmartí
Eulàlia Vintró i Castells

La revista **AURIGA** no comparteix necessàriament les opinions dels autors dels articles.
Aquesta publicació es pot reproduir, citant-ne, però, la procedència.

CENTCELLES, EL NOSTRE OBJECTIU: UN PROJECTE EDUCATIU DE PARTICIPACIÓ CIUTADANA

Grup de treball projecte Centcelles, el nostre objectiu ()*

El conjunt monumental de Centcelles és una gran construcció de l'antiguitat tardana –declarada Patrimoni Mundial des de l'any 2000 amb altres monuments de la ciutat romana de Tàrraco–, que constitueix un element fonamental per entendre el món romà en el nostre context i que, en aquests moments, es troba en una fase crucial per a la seva interpretació científica. Conegut i valorat internacionalment, constitueix l'element patrimonial més rellevant de la població de Constantí.

Centcelles és una gran eina educativa per a tothom i de sempre ha estat un element utilitzat pels centres educatius de Constantí, tant a través de les activitats didàctiques que s'hi realitzen permanentment com de les activitats de reconstrucció històrica que –en el marc de Tàrraco Viva– ha organitzat al llarg dels anys el MNAT, en col·laboració amb l'Ajuntament de Constantí i l'empresa Repsol, sobre aspectes diversos de la tardoantiguitat (societat, economia, oci, construcció, etc).

L'any 1993 –just inaugurada la restauració del conjunt monumental de Centcelles– es va portar a terme l'activitat *Dibuixem Centcelles*, organitzada per l'Ajuntament de Constantí i el Museu Nacional Arqueològic de Tarragona amb la participació de les dues escoles que hi havia aleshores a Constantí: el Col·legi P. Centcelles i el Col·legi P. Mossèn Ramon Bergadà, totes dues d'educació primària.

La finalitat d'aquesta activitat era posar a l'abast de la població escolar de Constantí un dels seus monuments més importants i que se'l fessin seu. El treball es va concretar, després d'una aproximació al coneixement d'aquest monument, en la realització, per part de tots els participants, d'una proposta plàstica individual.

Dibuixem Centcelles! es va convertir en una exposició temporal, presentada al MNAT, en la qual es van mostrar la totalitat dels dibuixos realitzats (547), dels diferents nivells educatius d'educació infantil i primària, des de P-3 a 8è de l'aleshores EGB, corresponents a nens i nenes de 3 a 14 anys que avui tenen entre 23/34 anys.

En aquests vint anys transcorreguts, a Centcelles s'hi han realitzat –en col·laboració i amb la complicitat d'alumnes i professors dels diferents centres educatius– activitats molt diverses, per intentar apropar i fer entenedor el que el monument representa i proporciona de coneixement d'un moment històric, d'una cultura, d'un món que constitueix la base de la nostra realitat cultural.

Vint anys després d'aquella primera proposta, en el curs 2012-2013 es va plantejar als actuals centres educatius de Constantí (Escola Centcelles i Escola Mossèn Ramon Bergadà –centres públics d'educació primària–, l'Institut de Constantí –d'educació secundària– i el Col·legi Turó –concertat–) el projecte *Centcelles, el nostre objectiu*,

(*) GRUP DE TREBALL:

Escola Centcelles: Gabi Regaña, Germán Palacios, Samuel Montes, Eva Vázquez. **Escola Mossèn Ramon Bergadà:** Josep Piñol, Lluís Torrents, Araceli Bertran, Carles Páez. **Institut Constantí:** Montse Bergadà, Nati Cabré, Mercè Grané, Rosa Clarós. **Col·legi Turó:** Ignasi Martínez, Anton Borràs. **Ajuntament de Constantí:** Silvia Puerto (Regidora). **Museu Nacional Arqueològic de Tarragona:** Francesc Tarrats (direcció), Pilar Sada (gènesi i coordinació del projecte), Montserrat Perramon (documentació), Josep Anton Remolà (recerca), Gemma Jové (fotografia i suport informàtic).

impulsat pel Museu Nacional Arqueològic de Tarragona en col·laboració amb l'Ajuntament de Constantí i amb el patrocini de l'empresa Repsol.

UN PROJECTE EDUCATIU CENTRAT EN CENTCELLES

Amb motiu dels vint anys de l'activitat *Dibuixem Centcelles*, durant el curs 2012-2013 es van plantejar dues noves propostes:

- Recuperar la memòria del treball *Dibuixem Centcelles* amb l'exposició *Recordes com veies Centcelles?*, que recollia la totalitat dels treballs realitzats l'any 1993 i que es va presentar a la Biblioteca Pública de Constantí, amb la voluntat de recuperar el contacte amb els seus autors i establir una relació amb les noves generacions dels actuals escolars de la població. L'exposició, disponible a la vegada en format virtual al web del museu (www.mnat.cat/?page=exposicion-detall&tipus=virtual&idExp=76) constitueix un mosaic de propostes, tan ric com el més d'un milió de tesselles que conformen el mosaic que decora la cúpula de la sala central de Centcelles.

En el marc d'aquesta exposició es va realitzar el taller *Centcelles, un còmic en mosaic* a la Biblioteca Pública de Constantí, dirigit a nens i nenes d'entre quatre i dotze anys.

- Iniciar un nou projecte, *Centcelles, el nostre objectiu*, dirigit als centres educatius de Constantí, que es plantejava com un compromís, de tots els participants en la proposta, de construir un treball cooperatiu, transversal i amb uns objectius educatius i de participació ciutadana entorn del patrimoni, el seu ús i a la seva significació.

Els principals objectius d'aquest nou projecte eren, entre d'altres:

- Facilitar el coneixement d'un monument clau de Constantí, que és Patrimoni Mundial, per tal d'aprendre a valorar-lo, protegir-lo i conservar-lo.

- Plantejar una experiència de participació ciutadana en el patrimoni històric i cultural proper, amb l'objectiu d'implicar els joves en el seu coneixement, valoració i difusió.

- Facilitar un treball cooperatiu entre els participants que permetés el desenvolupament d'actituds de respecte, valoració i

defensa del patrimoni a través del seu coneixement i aprehensió.

- Facilitar propostes per al coneixement de Centcelles que puguin ser utilitzades per la comunitat educativa i per la societat en general.

Quant als aspectes metodològics, es van marcar com a prioritaris:

- Considerar Centcelles com un dels eixos de treball dins dels programes educatius dels centres escolars de Constantí.

- El treball cooperatiu, tant per al desenvolupament del projecte com per a la realització dels treballs dels alumnes.

- La utilització de les noves tecnologies.

Algunes de les finalitats que es volien aconseguir amb el projecte eren que s'anés conformant un ventall de propostes sobre Centcelles vist i explicat pels escolars de Constantí; que aquestes visions tinguessin presència als webs de l'Ajuntament de Constantí i del MNAT i que el projecte tingués continuïtat.

La formació del grup de treball que havia de desenvolupar i portar a terme el projecte va ser una altra de les qüestions clau, amb la representació de tots els centres i institucions participants i una dinàmica participativa i en contínua avaluació.

La metodologia seguida per a l'elaboració dels treballs va incloure les visites i els tallers realitzats al monument per tal de fer un apropament al seu coneixement; la recerca i elaboració de la informació per a la concreció de les propostes; la realització dels treballs i la seva presentació en una sessió conjunta.

Activitats d'aproximació al conjunt monumental de Centcelles dels alumnes del Col·legi Turó de 1r d'ESO. Curs 2013-2014 (Arxiu MNAT/ G. Jové)

CURS 2012-2013

En el projecte posat en marxa durant el segon trimestre del curs, van participar tots els centres educatius de la població —Escola Centcelles, Escola Mossèn Ramon Bergadà, Col·legi Turó i Institut Constantí— decidint cada centre el nivell dels grups que treballarien. En el cas de les escoles públiques de primària, es va optar pels grups de 5è. En el cas del Col·legi Turó, van decidir treballar-ho a partir del crèdit de síntesi amb els alumnes de 1r d'ESO. L'Institut de Constantí ho va plantejar com un treball transversal entre les àrees de llatí, informàtica i educació visual i plàstica amb els alumnes de 4t d'ESO.

Les propostes de treball es van concretar en els projectes següents:

- Escola Centcelles: Tractament fotogràfic a partir dels dibuixos antics i realització d'un documental sobre Centcelles fet pels alumnes i dirigit a les escoles. Realització del guió, del text i de la filmació.
- Escola Mossèn Ramon Bergadà: Realització d'una audioguia sobre Centcelles per a nens i nenes.
- Col·legi Turó: Realització d'un reportatge fotogràfic.
- Institut Constantí: Elaboració d'espots publicitaris.

Tots els treballs es van presentar en una sessió oberta a la comunitat educativa el 18 de juny de 2013 al conjunt monumental de Centcelles, en la qual es van poder veure conjuntament totes les realitzacions.

CURS 2013-2014

L'avaluació del projecte del curs 2012-2013 va posar de manifest la idoneïtat de la proposta i la voluntat de tots els partici-

pants de continuar-lo amb la voluntat de consolidar-lo, en la línia dels objectius que s'havien plantejat en la gènesi del projecte.

En el curs 2013-2014 el projecte es va iniciar durant el primer trimestre, per tal de poder treballar des de l'inici del curs en la definició dels treballs que es farien dins de la programació general del currículum.

L'avaluació del curs anterior va propiciar també que es repetissin els nivells dels grups en cadascun dels centres, ja que es va valorar molt positivament la incidència dels treballs en els grups escollits en el curs anterior.

Es va decidir que els treballs podrien continuar amb la temàtica plantejada durant el curs anterior, desenvolupar-la o optar per una nova proposta.

En la línia de facilitar l'apropament al monument, es van organitzar diferents activitats a partir de la iniciativa *Al taller de Terenci Càndid...*, que s'ofereix com a activitat educativa a Centcelles i que facilita el coneixement de la seva realitat i les seves característiques històriques i arquitectòniques.

En els cas dels alumnes de l'Institut, es va organitzar una xerrada informativa al centre impartida pel conservador del MNAT responsable de l'àrea de recerca, per plantejar les noves hipòtesis d'interpretació del conjunt monumental. Els grups van aprofitar aquestes sortides al conjunt monumental per fer treball de camp i recollir informació fotogràfica i en altres suports per al posterior treball a l'aula.

L'Escola Centcelles es va centrar en l'elaboració d'un còmic, *El laberint de Centcelles*. En el seu procés, tots els alumnes participants van crear una narració individual sobre el conjunt monumental de Centcelles, entre les quals s'havia de triar la que més agradés al conjunt de la classe. Finalment se'n van escollir dues, que es van haver de fusionar en una única narració. Els dibuixos es van treballar a partir de la definició dels personatges de la narració, que va quedar concretada en 13 vinyetes, en cadascuna de les quals van treballar dos alumnes de manera col·laborativa. El text, les il·lustracions i els fons es van fusionar mitjançant un programa informàtic.

Una imatge de l'espot publicitari realitzat pel grup de 4t d'ESO de l'Institut de Constantí. Curs 2012-2013 (Arxiu MNAT/ G. Jové)

En el cas de l'Escola Mossèn Ramon Bergadà, el treball es va centrar en el tema del mosaic, com a expressió artística i iconogràfica, i va servir per fer una aproximació tant als aspectes tècnics –l'elaboració– com al contingut. Van fer un procés de recerca sobre els mosaics a l'antiguitat i sobre les tècniques d'elaboració. A partir d'aquestes dades, tots els alumnes participants en el projecte van crear mosaics en diferents suports i formalitzacions amb iconografies molt diverses. La part final del projecte estava centrada en l'elaboració d'un mosaic conjunt, utilitzant les noves tecnologies, que reproduís un detall del mosaic de la cúpula de Centcelles que es reconegués fàcilment i que signifiqués el resum de tot el treball. La imatge escollida va ser el detall del lleó de l'escena de *Daniel a la fossa dels lleons*, representada a la cúpula del monument. Aquesta imatge estava formada pel conjunt de les fotografies de tot el procés de treball realitzades pels alumnes.

L'Institut Constantí va continuar la proposta de treball transversal entre les àrees de llatí, informàtica i educació visual i plàstica, que va desenvolupar a partir d'una primera aproximació al conjunt monumental a través del dibuix al natural i amb l'elaboració de dos tipus de materials per a la difusió del conjunt monumental: els tríptics i els espots publicitaris.

El Col·legi Turó, com en el curs anterior, va treballar la proposta en el crèdit de síntesi de 1r de l'ESO, desenvolupant activitats per al coneixement i la recerca sobre el conjunt monumental i la seva contextualització en l'entorn més proper –Tàrraco– i en el més

global –la cultura romana–, concretant la redacció de textos i seleccionant les imatges que van muntar i editar en format de vídeo.

AVALUACIÓ I FUTUR DEL PROJECTE

L'avaluació del projecte ha estat molt positiva, tant per part del grup de treball com dels alumnes que hi han participat. Es destaca la dinàmica de treball, participativa i de col·laboració, així com la gran motivació que ha generat en els alumnes la participació en aquest projecte, pel tema i pel sistema de treball.

També s'ha valorat molt positivament la presentació conjunta, que permet una visió global del projecte a tots els participants.

Enguany s'ha iniciat el que serà el tercer any del projecte, amb el plantejament de noves línies de treball i la voluntat d'avançar en la metodologia participativa per crear la possibilitat d'un treball intercentres.

Algunes de les propostes plantejades per a aquest nou curs –la realització d'un estudi sobre la situació de la senyalització de Centcelles o un treball sobre la memòria local del monument, a través de la recerca i recuperació de fotografies, gravacions i altres documents, entre les famílies de Constantí– estan encaminades en aquest sentit, així com en el de generar un coneixement útil des de tots els centres implicats.

L'aportació que el projecte *Centcelles, el nostre objectiu* significa de cara a l'estudi del món clàssic –dins dels programes curriculars– i al desenvolupament d'un projecte educatiu i de participació ciutadana en el patrimoni són alguns dels aspectes que motiven la implicació de tots els participants amb la voluntat de crear un projecte de futur.

Tot el projecte es troba:

<http://www.mnat.cat/?page=activitats-cicles-actuals&id=objectiu>

El mosaic del lleó conformat per les imatges del procés de treball del curs de 5è d'EP de l'Escola Mossèn Ramon Bergadà. Curs 2013-2014. (Arxiu MNAT/ G. Jové)

Quatre vinyetes del còmic El laberint de Centcelles, treball realitzat pel grup de 5è d'EP de l'Escola Centcelles. Curs 2013-2014 (Arxiu MNAT/ G. Jové)

